

jaargang 2 nummer 50  
maandag 13 december 1993

Weekblad voor de Nederlandse UNPROFOR militairen in het voormalig Joegoslavië en hun relaties

## De eerste brug voor Sarajevo

Een tragische dag van ongelukken. Een spiegelglad wegdek was de oorzaak van twee doden en nog meer gewonden bij Zenica Fly-over. Hoe een konvooi-reis van Busovaca naar Sarajevo niet verder ging dan de eerste brug en waarom deze dag voor een aantal geneeskundigen niet alleen triest, maar ook bijzonder was.

Een konvooitje van het 2<sup>e</sup> peloton Alpha-compagnie staat vroeg in de ochtend gereed om te vertrekken naar Sarajevo. Het vriest op 29 november. En iedereen wacht in hun warme voertuigen op de komst van een Canadees escorte. Als er een pantservoertuig met hoge snelheid stopt voor het konvooi, wenkt een man van het Canadese voertuig ons. We rijden uit het konvooi en volgen hem met grote snelheid. In deze "ziekenbak" zit ik (Paul van Hardefeld) als voertuigcommandant, korporaal Teun Aandeweg en onze gast, luitenant Roland Keja. Na Kroatisch Busovaca te hebben verlaten, komen we even later bij een Moslim-roadblock aan. Het is de wachtpost bij de Zenica-flyover, een kruispunt voor de stad Zenica. Ooit moeten bij de 5 hoogtes tellende verkeersader claxons hebben geklonken tijdens de ochtend- en de avonds-pits. Maar de oorlog heeft korte metten gemaakt met alle verkeersopstoppingen.

### Weggeleden

Niettemin staat het kruispunt dit keer vol met voertuigen, kriskras geparkeerd. De reden is snel duidelijk: een Canadees pantservoertuig (dat een Nederlands konvooi had moeten begeleiden) is van de weg gegleden en is vervolgens met haar enorme massa door de vangrails gevlogen, vijf meter naar beneden getuimeld en op zijn kop terecht gekomen in een ondiep riviertje. Om het voertuig, met de benen in het ijskoude water, zoeken Britten naar mo-

gelijkheden om de slachtoffers uit het voertuig te halen. De roadblock-bemanning kijkt van enige meters afstand nieuwsgierig toe. Nog wat verderop zitten andere Canadezen bleek weggetrokken in hun voertuigen of staan versteend naar het water te kijken dat hun maatjes heeft opgeslokt. Onmiddellijk spring ik uit het voertuig en daal af naar het wrak.

een dokter gewaarschuwd en Keja moet een Canadees sommeren om de "Operations room" van ons Transportbataljon op te roepen. Tevergeefs proberen de Britten met behulp van een takelwagen het zware voertuig enige meters omhoog te takelen om zo de reddingsactie te vereenvoudigen. Het enige resultaat is een geknapte stalen ketting. Maar over het lot van de in het voer-



Reddingswerkers bij hun ziekenauto

De eerste Canadees is net uit het voertuig gesleept. De omstanders leggen hem op een brancard en schuiven hem de ziekenwagen in. Het hoofd van de Canadese huzaar bloedt hevig, maar de meeste pijn heeft hij in zijn bovenarm. 'Haal mijn schouder eraf', ijlt de arme jongen.

### Ongecoördineerde reddingsactie

Dan blijkt hoe ongecoördineerd de reddingsactie eigenlijk is. Niemand heeft nog

tuig gebleven Canadezen bestaat helaas steeds meer duidelijkheid. Zelfs als ze niet meteen door de klap zijn omgekomen, dan moeten ze ondertussen wel zijn verdronken in het ijskoude water. Zou het niet beter zijn om de gewonde Canadees meteen weg te brengen in plaats van, misschien tevergeefs, wachten op de andere twee? Dan arriveert een andere Nederlandse zieken-

Wordt vervolgd op pagina 3

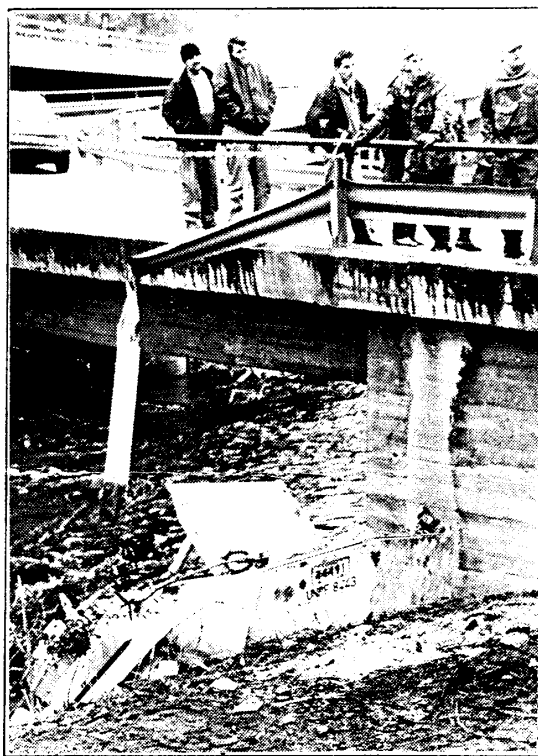
auto waar de luitenant-arts Niels Hak en korporaal Erik Schellart in zitten. Eindelijk, we kunnen nu de plek des onheils verlaten om de patiënt weg te brengen. Ik blijf achterin met de patiënt, Aandeweg rijdt en Keja gidst. Met sirenes en zwaailichten rijden we in ons centje naar het Brits hospitaal in Vitez. Een Kroatisch roadblock gooit netjes hun slagboom tijdig omhoog. Wat minder netjes rijden we tweemaal door een kuil. En evenzoveel keer raakt de patiënt bewusteloos en slikt zijn tong in. Gelukkig weet ik hem de verstikkingsdood te besparen door de tong vlug eruit te halen. Dan komen we aan bij het front van Vitez. De gehele stad, grijs van het stof, lijkt door God verlaten. Als we later horen dat andere VN-voertuigen deze dag in die stad zijn beschoten, schijnt het rode kruis op de wagen soms toch te helpen. Maar waar is dat Engelse kamp? Gelukkig zien we iemand met een VN-blauwe helm bij een wachthuisje staan. Het is de achterpoort. Als we de hoofdpoort maar niet kunnen vinden, dan maar hierlangs en via de tankbaan naar het hospitaal. De dokters daar zijn verrast. Heeft niemand hen dan gewaarschuwd dat we eraan kwamen? Toch ligt binnen

drie minuten de arme Canadees onder zilverfolie op de operatietafel en staat er al een medisch team om hem heen. Wat een professionals. Maar dan vraagt een verpleegster wat de naam is van die Nederlandse patiënt. Nederlands? Shit, er is echt niets doorgegeven. Meer dan de naam van die Canadees weten we niet. Onmiddellijk terug om zijn persoonsgegevens op te halen.

#### **Weer een wagen**

Onze dokter, twee MP's en korporaal Schellart hebben ondertussen een rotklus verricht. De twee andere Canadezen zijn gevonden en, zoals verwacht, reeds overleden. Waarschijnlijk hebben ze al bij de eerste klap het leven gelaten. De blauw aangelopen en gekneusde stoffelijke resten zijn in de ziekenbak gelegd en afgevoerd naar

het Canadees bataljon in Visoko. Als we aankomen gaat Keja achter de personalia aan van de door ons weggebrachte gewonde. Gelukkig vindt hij de persoonlijke bezittingen die inmiddels uit het voertuig zijn gehaald. Een Engelse officier seint de gegevens vervolgens door naar het bataljon. De Britten zijn bezig met het uit het water trekken van het pantservoertuig. Onze weg terug naar Busovaca is door deze aktie afgesloten; dan maar even wachten.



*Toeshouwers bekijken hoe het voertuig omhoog wordt getakeld*

Als na vele mislukte pogingen het wrak eindelijk op de wal staat, volgt er opeens een harde knal. De Moslims, de Britten en wij rennen naar beneden. Nee, het is niet waar... Door dezelfde wegafzetting is weer een wagen naar beneden gestort. Een volkswagen Golf ditmaal.

#### **Mujahedeens**

We zijn een volleerd crashteam geworden. Terwijl ik de meest ernstige gewonde beneden op de brancard plaats, heeft kpl Aandeweg de medische pack op zijn rug genomen en duwt Keja de naar boven gebrachte gewonden in de ziekenwagen. Vier van de vijf inzittenden zijn gewond geraakt, één van hen ernstig. Moslims kunnen we het beste naar een ziekenhuis in de Moslim-stad Zenica brengen. Eén van de lichtgewonden weet de weg naar het hospitaal

en mag daarom naast Aandeweg plaats nemen. Keja en ik gaan achterin en helpen en kalmeren de patiënt zoveel mogelijk. Dit zijn geen gewone Moslim-krijgers, maar zeer bijzondere. Allen dragen een baard en zijn te scharen onder de Moslim-extremisten. Als de gewonde een paar keer in een vreemde taal kermt, weten we gelijk dat er zich zelfs Mujahedeens onder hen bevinden. Gewonden zijn loslippig. Een Moslim die ondermeer zijn neus heeft gebroken vertelt dat twee van hen uit Egypte komen om hier voor een 'Free Bosnia' te strijden. 'Allah is groot' en vele malen wordt niet alleen Allah, maar worden ook wij bedankt. 'Als ik thuis vertel dat we zijn gered door UNPROFOR, zal niemand me geloven', mompelt een Arabier naast Aandeweg. Inderdaad, waar onpartijdigheid niet toe kan leiden. Is eind oktober een Nederlands konvooi zwaar en gericht beschoten geweest door waarschijnlijk een Mujahedeens, brengen we eind november enkelen van deze groepering naar een ziekenhuis.

#### **Paniek**

Twee keer ontstaat onderweg paniek. Eerst als één van de Moslim-gewonden denkt dat we hen naar het Britse hospitaal brengen - hetgeen betekent dat we door Kroatisch gebied zouden rijden - en later als ik Aandeweg sommeer om onmiddellijk te stoppen. Hij en zijn Egyptische gids trekken bleek weg omdat ze denken dat de patiënt is overleden. Een Mujahedeens kan wel tegen een stootje, als de wagen stil staat, dien ik hem een spuitje toe om de pijn wat te verzachten. Dan zijn we in het ziekenhuis van Zenica. Door de onverwarmde en spaarzaam verlichte gangen rijden we met een brancard naar een dokter. De lichtgewonden proberen ons bij te houden. Als we bij een arts zijn aangekomen, verzoekt één van de Mujahedeens ons straks thee met hem te komen drinken. Dat had een interessant gesprek kunnen opleveren, maar we denken aan onze onbeheerde ziekenauto voor de deur en vragen ons angstig af of (tijdens onze aanwezigheid) er misschien nog meer wagens op dezelfde plaats zijn gecrasht. Als we op straat de weg terug vragen, springt onmiddellijk een meisje op schoot van de inmiddels bijrijder geworden Aandeweg. Ze staat erop om ons tot aan de stadsgrens te gidsen. En als we afscheid genomen hebben van haar, rijden we terug naar Zenica fly-over. Het wrak van de inmiddels omhoog getakelde Golf is de stille getuige van het tweede deel van ons avontuur.

Bijna alle verbindelaars in voormalig Joegoslavië zijn te vinden bij buitenlandse eenheden. Maar in Bosnisch Busovaca, bij de staf van het Transportbataljon, zit een Comcen dat elke dag de Hollandse pot eet. Wekelijks afgewisseld door een smakelijke Indische hap. Maar zijn er ook andere voordelen? En omgekeerd: zijn er misschien ook nadelen om te werken voor Nederlanders?

## Nederlandse Verbindelaars bij een Nederlands bataljon

De soldaten Meindert Bos en Bas ('Simpson') van der Beek zijn van V10 en dus maar nét in Busovaca. Beiden hadden liever als transporteur hun diensttijd vervuld. 'Op het CVV had ik nog het idee dat ik een chauffeur zou worden', verzucht Bos. 'In ieder geval ben ik blij dat ik niet in Zagreb zit. Dat lijkt me zo'n nutteloos bestaan. Dan kan je net zo goed in Utrecht zitten.' Waarom? 'Als je in Zagreb werkt komen misschien wel veel berichten bij je binnen, maar je kent de daadwerkelijke inhoud niet. Je hebt niet het gevoel van betrokkenheid zoals je dat hebt bij een bataljon. Hier leer je mensen kennen en leef je met ze mee.'

'Je maakt in Bosnië ook veel meer mee', vult soldaat Arjan van Bruggen aan. Korporaal Bart Dalhuisen: 'Wij rijden zelf regelmatig naar Kiseljak om bijvoorbeeld verlofgangers op te halen of voor een "medalparade" of een vergadering. Op zo'n ritje krijg je ook al een aardige indruk van Bosnië.'

### Romantiek

Bos prefereert niet alleen het werken voor een bataljon, maar is ook blij dat hij voor Nederlanders mag werken. 'Je weet wat je kan verwachten', zegt hij. 'Je kent de instelling van je landgenoten. En nu lijkt het werken voor een buitenlands bataljon misschien leuker, maar ik denk dat de romantiek er snel van af gaat.' Gniffelend: 'Ik kwam iemand in het vliegtuig tegen die voor een Jordaans bataljon werkt. Volgens hem zou je daar maar twee gerechten kunnen eten: kip met rijst en rijst met kip. Zijn hele privé-bagage bestond uit 30 kilo Nederlands eten.'

Korporaal Jelle van 't Hoff heeft zijn 6 maanden dienst net volbracht (V7) en heeft dus de meeste kennis van zaken. Ook hij heeft een uitgesproken mening over de voor- en nadelen betreffende de indeling bij een Nederlandse eenheid.

Als voordeel noemt hij de vlotte bevoorrading van benodigde materialen, de keuken en de gemeenschappelijke taal. Van 't Hoff ziet als enige ook diverse nadelen. 'Tussen de Nederlanders onderling ontstaat zo gauw haat en nijd', zegt hij. 'We werken bij het Comcen in verschillende shifts en hebben dus aparte werktijden. Zodra mensen bij het transportbataljon ons niks zien doen, denken sommigen dat we geen moer uitvoeren. We zijn een onafhankelijk detachement. Maar iedere Nederlander die hier binnenkomt denkt dat hij bevoegd is om lekker in onze papieren op tafel te neuzen. En dat terwijl we soms te maken hebben met persoonsvertrouwelijke gegevens.'

### Boksbal

Een Dutch Comcen onderhoudt het telefoon- en fax-verkeer tussen de eenheden van Unprofor (en met Nederland). Ook op de werkvloer zijn volgens van 't Hoff verschillen tussen diverse bataljons te vinden. Kaderleden van het Transportbataljon zouden veel te makkelijk een hoog belang aan hun faxen geven. 'De Britten geven alleen bij levensbedreigende situaties een "most immediate" aan op hun faxen. In dit soort situaties laten verbindelaars namelijk alles uit de handen vallen om die fax onmiddellijk op de bestemming te krijgen. En "immediates" zitten er dicht tegen aan. Maar hier in Busovaca zijn aanvragen om een kleuren-tv en een boksbal ook wel eens als een "immediate" aangemerkt. Iets wat natuurlijk niet moet kunnen. Wij hebben het echt niet zo druk als op het VN-hoofdkwartier (BH-com-

mand) in Kiseljak. Op normale dagen krijgen we dan ook alle faxen binnen anderhalf uur weg.'

Een afwijkende dag was 25 oktober toen een tientonner konvooi van het Transportbataljon werd beschoten en negen gewonden waren te betreuren. Van 't Hoff: 'Die dag was voor ons niet "aan te palen". Alle faxen veranderden in een "immediate". Toen moesten we op grond van tijdgroep (moment van aanbieding, red.) en onze schatting van prioriteit bepalen welke fax als eerste werd verzonden.'

### Schotels als schietschijf

Ook telefoonverbindingen leveren de nodige hoofdbreken op. Hoe langer de lijn, hoe slechter de lijn? 'Dat klopt wat betreft Zagreb', zegt van 't Hoff. 'Elk bataljon heeft een schotel, sommige zijn ook gewoon slecht afgesteld. En op sommige plaatsen zoals in Sarajevo gebruiken ze die schotels als schietschijf. Ook niet bevorderlijk voor de ontvangst. Maar er zijn ook militairen bij die zelf de oorzaak zijn van slechte ontvangst. Zij lijden waarschijnlijk aan een virus. Of de verbindingen goed of slecht zijn, ze blijven achter elke zin "over" roepen. En steeds meer mensen gaan dit helaas doen.'



Van 't Hoff op het dak van het Comcen